

กระจุก วัชพืชในป่าพรุ คู่ผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่า

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8

กระจุก (*Lepironia articalata*) เป็นพืชล้มลุกที่มีอายุหลายปี เจริญเติบโตได้เองตามธรรมชาติในแหล่งพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นพันธุ์ไม้จำพวกกก มีลักษณะลำต้นสีเขียวอ่อน สูงประมาณ 1-2 เมตร ออกดอกเป็นกระจุกแน่น ลำต้นกลมตั้งตรง ส่วนโคนใหญ่กว่าส่วนปลายซึ่งเรียวยาวแหลม แหล่งกระจุกที่สำคัญในภาคใต้อยู่แถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ บริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง และบริเวณพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช และริมฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย คือ บริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี สงขลา ยะลา และนราธิวาส

ต้นกระจุก มี 2 ชนิด คือ **กระจุกใหญ่** นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ทอเสื่อ สานกระเป่า ที่รองแก้ว กระเป่าใส่เอกสาร ลำต้นสูง มีความเหนียว และ**กระจุกหนู** ใช้เป็นอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง เนื่องจากมีลำต้นเล็ก สั้น และนิ่มกว่ากระจุกใหญ่

กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการวิจัยกระจุกให้เป็นพืชปลูกตั้งแต่ปี 2559 การปลูกกระจุกหรือการทำนากระจุก ต้องมีการไถเตรียมพื้นที่เช่นเดียวกับการทำนาข้าว (นาดำ) ใช้เหง้าที่แตกหน่อไปปลูก ตัดลำต้นส่วนโคนยาว 40-50 เซนติเมตร ใช้ระยะปลูก 30x30 – 90x90 เซนติเมตร ขึ้นอยู่กับปริมาณต้นพันธุ์ที่มี การใช้ระยะปลูกห่างในปีแรกจะได้ขนาดลำต้นใหญ่กว่าการปลูกระยะชิดซึ่งความยาวและขนาดของต้นกระจุกขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ เช่น การทอเสื่อจะใช้กระจุกต้นขนาดใหญ่ การสานกระเป่าจะใช้กระจุกต้นขนาดเล็ก

กระจุกเริ่มเก็บเกี่ยวต้นมาใช้ประโยชน์ได้เมื่ออายุ 1 ปี โดยเลือกถอนเฉพาะต้นที่เหมาะสมไปใช้ประโยชน์ เมื่อถอนต้นกระจุกไปแล้ว หน่อจะแตกต้นใหม่ขึ้นมาทดแทน สามารถหมุนเวียนถอนต้นกระจุกได้นาน 9-10 ปี จากงานวิจัยพบว่าเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตต้นกระจุกที่อายุ 1 ปี ในพื้นที่ 1 ไร่ จะมีผลผลิตต้นกระจุกที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ประมาณ 3,000 กิโลกรัม แต่การซื้อขายต้นกระจุกจะซื้อขายเป็นกำ โดย 1 กำ จะมีน้ำหนักประมาณ 4 กิโลกรัม (ที่ความยาวต้น 150 เซนติเมตร) เพราะฉะนั้นในพื้นที่ 1 ไร่ จะมีผลผลิตต้นกระจุกประมาณ 750 กำ มีต้นทุนการผลิตในปีแรกเฉลี่ยประมาณ 6,500 บาทต่อไร่ มีรายได้ 37,500 บาทต่อไร่ (คิดราคาขายต้นกระจุก 50 บาทต่อกำ) รายได้สุทธิ 31,000 บาทต่อไร่

นอกจากนี้ยังสามารถย้อมสีกระจุกด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น แก่นขนุน ผงขมิ้น แก่นฝาง เปลือกมะฮอกกานี ได้เพื่อมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันมีการขยายผลเทคโนโลยีการปลูกกระจุกสู่กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้จริง ในรูปแบบของการจัดทำแปลงขยายผลในพื้นที่อำเภอควนขนุน และอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จัดทำแปลงต้นแบบและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกกระจุกสู่กลุ่มผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์กระจุก เพื่อสร้างแหล่งวัตถุดิบให้มีอยู่ในพื้นที่ ช่วยลดต้นทุนจากการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างพื้นที่ ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย

กระจัด วัชพืชในป่าพรุ สู่ผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่า

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8

กระชูด วัชพืชในป่าพรุ สู่ผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่า

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8

